

CASTELLS, Carme (compiladora)
Perspectives feministes en teoria política
 Barcelona: Paidós, 1996

Amb la denúncia que una tradició caracteritzada fonamentalment per pretensions universalistes com és la filosofia occidental s'ha erigit en realitat partint de bell antuvi d'una injustícia en forma d'opressió i marginació de la meitat dels seus membres, el feminisme ens ofereix la millor perspectiva de què disposem des d'on posar en qüestió i tornar a pensar la filosofia i la cultura on es desenvolupa. Una perspectiva que no ha estat pas triada lliurement, sinó oberta com a resultat d'una imposició, d'un no poder participar de ple en el procés de creació de la cultura, d'un ser explícitament o implícitament *exclous*, però que ara es deixa reconstruir com a punt de partença d'una nova reflexió, per tal com amb la denúncia i la crítica que li són inherents, aquesta perspectiva és un lloc privilegiat des d'on repensar la història d'una manera radical i, atès que el feminisme no redueix la seva forma a ser resposta, un bon lloc des d'on elaborar un nou discurs.

Però si la denúncia és una, la pregunta per les causes de la discriminació de les dones obre una immensa pluralitat de línies d'interpretació dels textos del passat i de projectes que inauguren nous corrents. En aquesta pluralitat s'hi ha capbussat Carme Castells per brindar-nos una doble orientació: d'una banda, amb una proposta de sistematització dels corrents feministes, l'intent de dibuixar un ordre, i, de l'altra, amb una selecció dels textos més representatius de la teoria política feminista en llengua anglesa.

Que la teoria política no és un àmbit més que cal qüestionar-se des del feminisme, sinó el seu mateix centre, és justament el tema del primer dels articles, on Carole Pateman fa palès com la dicotomia públic/privat que caracteritza el liberalisme impedeix normalitzar l'àmbit familiar i sexual, que s'assegura així com

a feu de l'opressió de les dones. Que la marginació en qualsevol àmbit de la vida pública i privada s'ha de resoldre políticament és la convicció fonamental del feminisme contemporani, expressada en la consigna: «El personal és polític».

La manera com contemplar els conceptes universals que regeixen les grans teories polítiques des de perspectives feministes els descobreix una nova figura, la que els dóna haver-se constituït en l'oblit de les que ara escriuen (un oblit que tenia unes vegades forma d'exclusió i unes altres, d'homogeneïtzació forçosa), queda exemplificat pels tres articles següents. Els conceptes que analitzen: autonomia, democràcia i ciutadania universal, evidencien un caràcter polèmic davant del qual es presenta una ineludible alternativa. O bé el feminisme aposta per fer seus i senzillament ampliar a les dones els ideals il·lustrats d'autonomia i autodeterminació, i incorpora així el moviment d'alliberament de les dones com un pas més en un únic procés d'alliberament de la humanitat, o bé denuncia el perill d'uns conceptes que emparen la injustícia en llur abstracció i exigeix forjar-ne d'altres que expressin la pluralitat.

En la desconfiança de l'autosuficiència i l'aïllament que l'autonomia implica, Christine Di Stefano assaja una concepció del jo relacional i social; alhora que Anne Phillips i Iris Marion Young, després de plantejar-se per què la democràcia no aconsegueix instaurar un veritable respecte als drets dels ciutadans i les ciutadanes, proposen models on la participació sigui més freqüent i activa, i on s'atengui especialment les necessitats dels grups desfavorits.

El diàleg amb les principals teories polítiques actuals està representat per la crítica de Susan Moller Okin a Rawls, i l'article de Marilyn Friedman sobre Mc Intyre i Sandel, on l'autora qualifica el

comunitarisme d'inacceptable per al feminisme, i desenvolupa la seva proposta basada en la distinció de comunitats d'adscripció i voluntàries.

El llibre es tanca amb dos textos que duen la reflexió a dos espais contigus igualment imprescindibles: el d'Alison Jaggar a la construcció d'una teoria ètica que respongui a les exigències i motivacions del feminisme; i el de Susan Moller Okin a l'espai de trobada entre diferents cultures per afrontar precisament el caràcter multicultural de la que sens dubte és la forma de marginació més estesa. I és que si hi ha alguna cosa realment universal no

és el concepte de justícia, sinó la injustícia de l'opressió de les dones, que, com els mitjans de comunicació ens repeteixen a diari, assoleix en molts països dimensions monstruoses, des de l'infanticidi i la tortura sistemàtica de l'ablació fins a la manca total de llibertat, sense que això arrenqui cap resposta important per part d'uns polítics amb altres prioritats. La nostra necessitat del feminisme té avui dia encara caràcter urgent.

Marta Tafalla

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Filosofia

TUGENDHAT, Ernst

Ètica y política

Madrid: Tecnos, 1998

En l'anàlisi de qualsevol qüestió resulta determinant des de quina distància se la contempla; valors tan diferents com precisió, receptivitat, objectivitat o crítica es juguen en una variable per a la qual no es pot prescriure una mesura a priori, i esdevé per tant decisiu que cada filòsof estableixi la més adequada en cada cas. Si en la llunyania és obvi que el problema es pot perdre de vista, en la proximitat s'amaga el perill que el mateix filòsof engoleixi el problema o el problema se l'empassi a ell.

Article rere article en els dotze que aquest recull conté, Tugendhat renuncia a fingir una distància que no li és possible. Perquè el mer fet de parlar-ne és ja problemàtic, va renunciar a ocupar-s'hi durant anys, incapaç d'escriure sobre una qüestió en la resposta a la qual es determina la seva identitat. I és que la seva pregunta és de fet pels seus propis límits. Conscient que seria absurd pretendre-la quan hom es pregunta per la pròpia pell, refusa d'entrada una objectivitat que no pot assolir, i fa explícit ja en la primera

plana que escriu tan sols des de la seva experiència i la reflexió personal que d'ella emergeix, escriu com a cas concret dins del problema que l'ocupa, i en els textos successius es desenvolupa clarament una autobiografia.

Així, Tugendhat es planteja *què és i què ha d'esdevenir la identitat jueva* des de l'experiència individual, a més desconcertantment insòlita, d'un jueu emigrat durant la dictadura nazi que retorna a Alemanya tot just finalitzada la guerra, en un precipitat afany de reconciliació. A l'ombra de l'entusiasme amb què duu a la pràctica la seva decidida aposta per la convivència, que és alhora un rebuig explícit del sionisme, de la reivindicació d'un Estat jueu, es covarà després l'amargor d'haver-se equivocat, i precisament arran de l'èxit de la seva empresa. La integració, en el millor sentit de la paraula, que ha premiat la seva arriscada opció, esdevindrà problemàtica. L'excepció era ja per a Kant la immoralitat, i Tugendhat es reconeixerà culpable quan el seu èxit li resulti escandalós enfront de les víctimes.